

Är offerplatsen vald med omsorg och gott omdöme?

Yttrande till Marcon Windpower AB angående "Nya Utgrunden Samrådsunderlag"

Mina funderingar och frågor till samrådsgruppen är av mångfacetterad karaktär och handlar snarare om *valet av plats* än huruvida vindkraftverk, eller någon annan energiförsörjning, är det mest optimala valet för framtiden. Mitt engagemang, mina funderingar och frågor handlar om att bevara det vackra och om en framtidsvision som bygger på livskvalitet, d.v.s. om det som känns rätt i hjärtat.

Människor och industrier har i alla tider "offrat" en plats till förmån för ett syfte eller övertygelse, som att till exempel etablera en gruva och se att den ekonomiska vinsten väger tyngre än den ekologiska förlusten. Det är varken nytt eller svårt att acceptera att det behövs offerplatser och i modern tid har platserna ofta kommit att handla om att tillmötesgå mänsklighetens behov, inte sällan på grund av marknadsekonomiska skäl. Vi har bland annat miljonprojekten som byggdes på 1960- och 70-talet, pappersindustrierna, köpcentran och andra, i mitt tyckte, förfulande byggnationer i syfte att förse oss med bättre livskvalitet. Men med en arkitektur vars estetik ifrågasatts av många. Var det en investering för en hållbar framtid?

Ju mer jag sökt svar, främst genom att grotta ner mig i den uppsjö av empirisk forskning som finns att tillgå, desto fler frågor väcks. Jag inser också att den planerade etableringen av vindkraftverk väcker olika typer av tankar och funderingar hos mig, jag har delat in dem i tre kategorier:

1. Rationella funderingar – jag är okunnig och söker kunskap för att förstå
2. Emotionella funderingar – jag känner mig upprörd och söker känslan för rätt och fel
3. Existentiella funderingar – jag funderar över framtidsvisioner och vill hitta en mening, ett syfte och ett sammanhang

FRÅGOR FRÅN ETT RATIONELLT PERSPEKTIV

Om jag har förstått rätt, är etableringen av en vattenbaserad vindkraftspark mer krävande än en på land. Kan vindkraftsproduktionen i Kalmarsund, detta till trots, leda till lägre elpriser för konsumenten? Med hänsyn tagen till return of investment?

Är etableringen hållbar över tid? Livslängden på vindkraftverken beräknas vara drygt 20 år. Sedan monteras kropparna ner, forslas bort och återvinns. Tas även sjökablarna i koppar eller aluminium bort? Vad händer med själva platsen sedan?

Var i kustområdet kommer servicekontoret att byggas? Hur ser det ut, arkitektoniskt och storleksmässigt? Vilka kommer att jobba där? Vad händer med den byggnaden efter att vindkraftverkens livslängd runnit ut?

Kommer stödbensfartyget och den flytande kranen att vara synliga endast under etableringsfasen eller kommer de vara permanent placerade någonstans? Var i så fall?

Finns det möjlighet att bygga mindre vindkraftverk där den (nästan) nedlagda Cementafabriken i Degerhamn ligger? Där finns en redan offerad plats som inte används effektivt längre. Eller är det avhängigt av att Cementa äger marken? Inväntas det ett framtida lukrativt erbjudande som till exempel bostäder på sanerad mark med havsutsikt (efter att vindkraftsparken monterats ner). Skulle en vindkraftspark på Cementas gamla mark kunna vara något som alla parter tjänar på?

EMOTIONELLT

De emotionellt baserade funderingarna är kanske de mest komplexa, men sannolikt också de som är av störst vikt. I dokumentet "[Attityder och delaktighet vid etablering av vindkraftverk till havs](#)" på Naturvårdsverkets hemsida framkommer att de synpunkter som kommer in från omgivningen vid en etablering av vindkraft är av emotionell karaktär. Där kan man också läsa att om vindkraftparker ute till havs är utom synhåll för människan är det väldigt få som har någon åsikt om dess vara eller icke vara.

Argument som att tycka om att höra fåglarna eller att en obruten horisontlinje skänker en själaro väger lätt i argumentationen mot vindkraftverk, men är inte desto mindre viktiga än subjektiva. Emotionella argument kan också ses som just det, subjektiva, men är också beroende av vad man jämför med. Som t ex att vissa till och med tycker att vindkraftverk är vackra. Ur perspektivet "god industriell design" kan de också vara det i jämförelse med annat av människan skapat, t ex en bro. Men med perspektivet "i jämförelse med en solnedgång" blir konkurrensen om vad som är vackrast, solnedgången eller vindkraftverken, knappast hård.

Vid intervjuer med kunder till ett byggbolag som ville veta vad som var viktigt för kunderna, i en etablering av seniorbostäder, framkom att den enskilt viktigaste nämnaren hos de intervjuade var trygghet. Byggbolaget erbjöd därför säkerhetsdörrar och larm. Gick man djupare i intervjuerna och lyssnade på själva samtalet fick man dock reda på vad respondenterna menade med trygghet. De ville ha en nattportier, en människa som hälsade på dem när de kom hem och sa adjö till dem när de gick och såg till att obehöriga inte kom in i porten. Sannolikt hade den ekonomiska kalkylen för de som köpte bostadsrätten gått ihop med en sådan lösning i stället för portkod, säkerhetsdörrar och larm till varje lägenhet, men en nattportier var inget byggbolaget kunde leverera.

Så i ett försök till större emotionell förståelse – eftersom det inte går att tänka ut en känsla, den behöver upplevas och relateras till utifrån samma värdegrund, det vill säga du som person i samma situation som en annan – något hotar att störa den plats du tankar energi och finner inre frid på, så ställer jag mina funderingar och behov i jämförelse med andra individers:

Det finns bland annat tumlare i vattnet och ejder i luften på platsen för den planerade etableringen, vet vi med säkerhet hur de blir påverkade? Kommer de att kunna leva som nu eller finns det risk för att de gör som vi människor, som går en annan väg genom parken än på den anlagda stigen? Och vad kan det få för konsekvenser på kort, respektive lång, sikt?

Ett naturligt beteende för att försöka förstå hur något teoretiskt kommer att bli i praktiken är att titta på något redan befintligt. I det här fallet, att reflektera över de vindkraftverk som redan finns etablerade på fastlandet. Utmaningen ligger i att föreställa sig hur ett betydligt högre vindkraftverk, följaktligen med betydligt större rotorblad, på en annan plats med en annan omgivning kommer att upplevas i verkligheten. Även om man *skulle* få en visualisering av vindkraftparken i solnedgång kvarstår utmaningen med själva upplevelsen. Att titta på en rad bilder blir lite som att titta på naturen i ett konstgalleri, det är inte naturen vi upplever utan en bild av den. Hur ska vi kunna föreställa oss helheten?

En del av min värdegrund är måttfullhet, eller det svenska och unika uttrycket "lagom är bäst". Att helt enkelt skapa harmoni och uppnå en form av balans som gör gott i själen. Blir något överdrivet oproportionerligt rubbas balansen och det blir osmakligt, det lämnar en dålig smak i munnen helt enkelt. De 13 – 17 st vindkraftverken beräknas bli 275 meter höga. Sveriges högsta byggnad är Turning Torso i Malmö med sina 190 meter. Eiffeltornet i Paris är 300 meter och Ölands högsta fyr, Långe Jan är 42 meter – Det blir således cirka $6\frac{1}{3}$ Långe Jan staplade ovanpå varandra och avståndet från land är ca 5 km. Har det gjorts en så kallad proportionalitetsbedömning, det vill säga, har det säkerställts att det råder balans mellan mål och medel i det här fallet, och i så fall hur?

Kan ni garantera att jag får fortsätta uppleva solnedgångens föreställning, den som ger mig energi och ro i själen? Och handlar etableringen om att "låna ut" solnedgångens föreställning till vindkraftverkens gästspel i ungefär 20 år, eller hur länge kommer vi leva med effekterna? Utökas parken och breder ut sig ännu mer? Och om det inte finns sådana planer – går det att utfärda en försäkran, en sorts "trygghetsbevis", på att solnedgången kommer kunna upplevas sen igen?

EXISTENTIELLT

Dessa funderingar handlar om framtidsvisioner. Jag är nyinflyttad till Södra Bruket på Öland. Det var först i juni 2021 jag var här på semester och efter att rest en del i syfte att hitta en vacker plats med snälla människor, och funnit en hel del sådana också, vann ön och människorna jag fick möta en alldeles speciell del av mitt hjärta som känns "hemma". Jag är uppvuxen i en liten fiskeby på Islands östkust där man för några decennier sedan byggde en aluminiumfabrik (en av de mest energikrävande industrierna vi har) som drivs av ett vattenkraftverk, byggt enbart med syfte att driva industrin. Det är inte vackert men man "kommer undan" med det då satsningen genererat jobb, vilket i sin tur gjort att familjer som inte längre har arbete i den tidigare blomstrande fiskeindustrin kunnat stanna kvar. Platsen blev också vald eftersom det var en plats som redan var "offrad" åt tidigare industrier, nu bara lite mer utbyggd.

För mig är det vackra på existentiell nivå. Jag försöker "knäcka koden" till vad som är hållbar skönhet. Jag ser inte det bestående vackra som enbart en estetisk fråga, för mig är det värdefullt utifrån aspekten om social hållbarhet också. Varje dag har jag varit tacksam över att få bo på Bruket och att på morgonen möta dagen med soluppgången i öst och på kvällen bänkat mig ner framför solnedgången i väst och njutit ljudet av natur.

Det hållbart vackra kanske skulle kunna definieras med att även förfallet är vackert, ett naturligt åldrande, eller när vi pratar om människor, att skönhet kommer inifrån. Det som var vackert för några hundra år sedan och kommer att vara vackert om några hundra år.

Cementa Degerhamn

Södra Bruket Degerhamn

I jämförelse med det gamla Alunbruket från tidigt 1800-tal, eller de gamla kvarnarna som står kvar på Öland, kanske inte vindkraftverken står sig särskilt väl. Men i jämförelse med Cementa industrierna har de en väldigt god chans, enligt mitt alldeles subjektiva tyckande.

De existentiella funderingarna kan också handla om vår energiförsörjning räcker till i framtiden och vilka är egentligen alternativen? På min sökning efter sanningen om vindkraftverkens framtida existens hittar jag artiklar som förbryllar mig. Jag läser [en rapport i Ny teknik](#) om att det kommer att behövas mellan 5 000 och 12 000 nya vindkraftverk för att nå miljömålet om 100 procent förnybar elproduktion. Jag har inte förmågan att avgöra om det är oproportionerligt eller inte. Förvisso är rapporten från 2018, men ändå en form av riktlinje för hur den informationen eventuellt justeras.

Vidare står det [också i Ny teknik](#) om hur Danmark ska ta bort 2 500, över hälften av de landbaserade vindkraftverken, före 2030 och tankarna går till beslutet om avveckling av Sveriges kärnkraftverk som också blev relativt kortlivade. Tekniken som skulle kunna tillföra ökad säkerhet för kärnkraftsproduktion har utvecklats snabbare än vad själva avvecklingen av kärnkraftverken gjort.

Jag funderar också över de stora frågorna som konsekvenser av pågående klimatförändringar och läser en studie i vindklimat på SMHI. Det är en analys av trender 1951 – 2008 i geostrofisk vind av Lennart Wern och Lars Bärning, publicerad 2009.

https://www.smhi.se/polopoly_fs/1.166796!/Meteorologi_138%20Sveriges%20vindklimat%201901-2008.%20Analys%20av%20trend%20i%20geostrofisk%20vind.pdf

Där hittar jag analyser som visar att medelvindhastigheten har minskat i tio av de elva trianglarna mätningarna är gjorda i, sedan 1951. Sammantaget för Sverige har medelvindhastigheten minskat med 4 % och på samma sätt har den potentiella vindenergin minskat i dessa tio trianglar sedan 1951 (till 2009). Hur kommer den trenden utvecklas? Är vindkraftverk en hållbar och rimlig satsning om den här utvecklingen fortsätter?

Den existentiella frågan som hänger kvar i mig och förblir obesvarad är: på vilket sätt hänger livskvalitet och hållbar energi ihop? Vad är hållbar energi på riktigt? Hållbar över vilken tid? När jag pratar om det hållbart vackra, som jag brinner för, har jag ett tidsperspektiv på några hundra år och tänker att allt annat är trender. Kan en väg till hållbar energiförsörjning handla om att komma till måtta? Få till en proportionerlig fördelning av de olika typer av energiproduktion som finns att tillgå, kombinerat med optimering av nyttjande av befintliga offerplatser och etableringar i miljöer där förfullningen inte blir lika slående. Ett exempel på en sådan miljö är solcellsparken som är byggd vid motorvägen mellan Västerås och Stockholm.

Varmt tack för inbjudan till att få dela med mig av synpunkter till samrådet. Det motiverade mig att göra en djupdykning att söka information, som inte gör mig till någon expert, men gav mig möjligheten till att ha några synpunkter överhuvudtaget.

Avslutar med dessa rader ur Lalehs album, Tack Förlåt:

”Men om allt det vi gjorde inte var för kärleken.

Vad är det då man gör det för?”

<https://youtu.be/yVPJ3MAzjNM>

Sigrún på Södra Bruket